

I. SPIRITUL CA DEVENIRE

Voi încerca în cele ce urmează să ofer un răspuns, conștient fiind de anvergura întrebării pe care și-au pus-o, în ultimele două milenii și jumătate, mulți gânditori de frunte. Ce este arta? Ce semnificație are obiectul numit „operă de artă” și de ce îl numim astfel? De ce vorbim despre „frumos” și ce semnificație are? Cu alte cuvinte, ce înseamnă, de fapt, frumusețea?

Pentru a înțelege acest fenomen, ar fi necesar ca viziunea noastră să fie metafizică. Dar înainte de a începe, ar mai fi necesară o succintă analiză a spiritului omenesc, pentru că ființa umană este cea care și-a pus – și își pune – aceste întrebări. De-a lungul a peste două milenii rațiunea a făcut progrese, diferențiind în primul rând fenomenul psihic de fenomenul „material” și creând, în timp, o știință specializată numită *psihologie*. Ce conținut ar putea avea ea și cum privește fenomenul psihic pe care l-a analizat, descoperind o serie de „compartimente” și manifestări ale acestui fenomen?

În febra cercetărilor s-au născut o serie de concepte specializate, acceptate în general de oamenii de știință. Dar sarcina pe care mi-am luat-o nu e deloc ușoară, căci nemulțumit fiind cu simpla descriere, doresc să cunosc esența, având credința că doar

pornind de la înțelegerea prealabilă a structurii psihice, voi putea înțelege fenomenul artistic.

a) INCONȘTIENTUL

α) Percepția formativă

1. A recepta – ca re-venire la sine

Voi pleca de la întâlnirea care a generat întrebarea *ce este?*, pusă fie de privitorul comun, fie de cel avizat. În fața lor s-a aflat, la un moment dat, un obiect pe care l-au cercetat cu atenție. Pe receptorul vizual – retina – s-a conturat o formă, vibrând într-un fel anume. Forma respectivă a fost receptată. Ce semnificație ar putea avea acest act?

Verbul latin *recapio* înseamnă „a reprimi”. Cine și ce „reprimește”? Desigur, ființa umană. Dacă mă refer la contemplarea unui porumbel, de pildă, sau a unei flori, voi spune că receptarea a fost, printre altele, vizuală. Ființa mea, care contemplă, „reprimește” *ceva* care îi aparținea de fapt și care de abia acum, la momentul receptării, i-a fost înapoiat. Cu mențiunea că re-primirea cea mai simplă, reprimirea primară, modificând întrucâtva echilibrul aparent stabil al ființei privitoare, a generat – spunem noi – o *senzație*.

Cu alte cuvinte, senzația ar fi prima modalitate a întâlnirii ființei mele privitoare cu una dintre întruchipările alterității. Ființa receptoare ia act de prezența unei forme aflate în exterioritatea sa, formă definită de o sumedenie de calități (dacă mă refer la o pasăre vie, sunt impresionată de forma-i aerodinamică, de penajul mătășos, de culoarea ei, de sunetele dulci ale gânguriturii și de alte însușiri care o definesc).

Dar de ce *receptează* privitorul? Care să fie cauza – și temeiul – receptării? De ce, oare, ființa receptoare se pomeniște prinsă în această mișcare a *re-primirii*? Pentru că acel „ceva” e în afara mea, mai mult, întrucât e *altceva decât mine*, ar suna primul răspuns. Aș putea recepta oare ceva ce mi-ar fi cu totul străin? Nu, desigur. Ceea ce se află în afara mea trebuie să fie *de aceeași esență* cu mine pentru ca să-i pot re-primi prezența. Cu alte cuvinte, ceva care ne este comun re-vine la sine dintr-o efemeră depărtare. Acest *ceva* ar putea fi definit ca fiind „prezență” ce se restabilește instantaneu, dezvăluind cea mai simplă „stare” a mea: aceea de *a ființa*.

Sunt aici, iar dincolo de mine subzistă păsările cerului, arborii de lângă drum, florile, iarba din curte – o mulțime de entități diverse pe care le receptez, recunoscându-mi prezența în mulțimea diferențiată de forme. Toate mă contrazic, dar toate mă atestă în același timp. Aceasta pare să fie condiția fundamentală și paradoxală – a mea și a tuturor ființelor din preajmă: deși suntem una, fiecare este, în același timp, alt ceva. Cu sublinierea că, *nefiind ceea ce este* (și *nu este*, simultan), fiecare prezență se smulge din cleștele contradicției și *se deschide spre*.

Mă aflu deci în plină mișcare, în plină „deschidere spre”, în plină „venire” (*venio*). Spre ce – sau spre cine – anume? Spre sinele meu pe care îl deconspiră actul receptării. Dar tot înspre mine „vine” prezența receptată, pe care o confirm. Toate cele sunt (inclusiv propria-mi ființă) sunt însăși mișcarea prin care fiecare își caută, odată cu mine, sinele, spre a-și recăpăta ceea ce îi aparține. Trăiesc astfel evenimentul ființării prin actul originar al senzației.

2. Senzația: „gustul” spiritual al făpturilor fizice

Receptez, așadar, ca prezență privitoare și re-primesc *ceva* din ceea ce îmi aparține de fapt, grației senzațiilor multiple. Mă impresionează plăcut albul mătășos al penajului ori sunetele dulci

ale gânguritului de porumbel, frăgezimea ierbii, roșul învăpăiat și catifelata moliciune a petalei de trandafir, mireasma tulburătoare a crinului, albastrul străveziu al cerului, asprimea rugoasă a trunchiului de copac, prospețimea palei de vânt, „recele” cadentat al stropilor de ploaie, dulceața fructului copt ș.a.m.d. Grație acestor *senzații* lumea planetară se *des-tăinuie*. Lor li se adaugă senzațiile ce apar din adâncul organismului meu: plăcerea ingerării, confortul respirației, satisfacția odihnei, plăcerea plimbării, intrarea binefăcătoare în somn etc. După cum se poate vedea, trupul pare să fie implicat direct în geneza lor.

Fără îndoială că senzația este trăirea receptivă ce ia naștere în complexa galaxie a sistemului corporal, dar, de vreme *ce simt* fiecare nuanță a prezențelor exterioare prin prezența spirituală a ființei mele, înseamnă *că senzația transcende domeniul corporal*. Trupul meu e viu și poate fi viu cât timp e însuflețit de spiritul pe care senzația îl deconspiră. De altminteri, chiar faptul că sunt capabil să fac aceste considerații, *gândindu-mi senzația și analizând-o*, mă îndreptățește să presupun că spiritul meu, deși legat de corp, este în același timp *autonom*.

Cineva mi-ar putea atrage atenția că văd zburătoarea, copacul sau trandafirul grație imensului aparat senzorial amplasat pe suprafața corporală, aparat senzorial postat și în interiorul galaxiei trupești, de unde sosesc o sumedenie de informații de la organele constitutive (mușchi, tendoane, intestine, inimă etc.). „Desigur, voi replica fără întârziere, mulțimea receptorilor celulari este extrem de importantă. Am un trup, dar nu trebuie să ignor faptul că mă diferențiez totuși – *ca ființă simțitoare și gânditoare* – de sistemul carnal prin care trăiesc, aici și acum, *sistem care nu se confundă cu simțirea și cu gândirea mea*.”

Receptez, așadar, ceva ce îmi aparținea dintotdeauna. Acest „ceva” imponderabil e prezent și în corpul zburătoarei pe care o privesc; îi subîntinde forma (materială) și mă in-formează. Oricare

entitate pe care o receptez – o pasăre, un copac, un trandafir – este, la prima privire, un întreg. Nu disting forma de conținutul ei esențial; nu deosebesc, deci, trupul material de spiritul hieratic (cel cu care receptez eu însumi, dar și pe care îl receptez în ființele din afara mea). Ce mă îndreptățește să fac o atare disjunție? Tocmai actul receptării. Căci penajul mătășos al zburătoarei, crengile înfrunzite ale arborelui, ori petalele învăpăiate ale florii mi-au semnalat prezența lor prin esența lor nevăzută ce „rezonează” cu mine și revine la mine, contopindu-se cu ceea ce sunt în mod esențial – *cu sinele meu spiritual*.

Așadar, trăirea pe care orice senzație o presupune *transcende imperiul carnal* și mă obligă să accept că dincolo de trup se deschide imperiul extrem de vast și de complex al *prezenței pur spirituale* care vibrează în mine și în toate cele ce sunt, pornind de la noianul senzațiilor. Materialitatea lumii cosmice și a lumii carnale e subîntinsă, cu alte cuvinte, de vasta interioritate a spiritului însuflețitor și autonom. Calitățile fizice prezente în mulțimea făpturilor din jur sunt transmise de secvențele spirituale informative, conferind realitate și sens lumii obiectuale exterioare.

Pe de altă parte, prezența mea spirituală se poate informa despre sine grație unor receptori spirituali, poate, tot așa după cum, detașată de trup, ființa pur spirituală își deconspiră prezența prin senzațiile tactile, auditive sau olfactive ce le poate genera în ființa întrupată. Sunt obligat, așadar, să admit că senzația își are izvorul în universul spiritual atașat de propriul trup. Doar prin ea spiritul poate savura „gustul” oricărui corp fizic, gustul propriei realități carnale, pe scurt, propria-i esență, la acest nivel originar.

3. Percepția ordonatoare și formativă

Dar receptarea originară reprezintă doar primul pas al întâlnirii mele spirituale cu lumea din afară și cu lumea propriului corp. Spun „al întâlnirii mele” – și subliniez pronumele personal – pentru că

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	5
CARTEA ÎNTÂI – GENEZA OPEREI DE ARTĂ.....	9
I. SPIRITUL CA DEVENIRE.....	11
a) INCONȘTIENTUL.....	12
α) Percepția formativă.....	12
<i>1. A recepta - ca re-venire la sine (p. 12), 2. Senzația: „gustul” spiritual al făpturilor fizice (p. 13), 3. Percepția ordonatoare și formativă (p. 15)</i>	
β) Sfera instinctuală.....	17
<i>4. Plăcerea și durerea (p. 17), 5. Instinctul speciei și sexualitatea (p. 20)</i>	
γ) Sfera afectivității.....	22
<i>6. A afecta și a fi afectat - semnul unității concrete (p. 22), 7. Siguranța bazală și anxietatea (p. 24), 8. Emoția (p. 25), 9. Iubire și ură (p. 27), 10. Sentimentul (p. 28)</i>	
b) SUBCONȘTIENTUL.....	29

11. *Divinul – ca Forță magică benefico-malefică (p. 29),*
 12. *Comunicarea și comuniunea universală (p. 31)*

II. JUDECATA ESTETICĂ.....32

a) IMAGINARUL CREATOR.....32

- 13. Principiul omologiei formale (judecata originară) (p. 32), 14. Re-prezentarea ca imagine simbolică (p. 34),*
15. Structurile simbolico-arhetipale (p. 36), 16. Imaginarul creator (p. 39), 17. Structurarea spațială a subconștientului (p. 41), 18. Trăirea timpului în orizontul magic (p. 43),
19. Visul (p. 44)

**b) JUDECATA ESTETICĂ ÎN ORIZONTUL
 CONȘTIINȚEI DE SINE.....46**

α) Frumusețea.....46

- 20. A fi conștient de sine (p. 46), 21. Conceptul (p. 47),*
22. A (mă) întreba și a înțelege (p. 48), 23. Judecata estetică încoronează judecata teoretică și morală (p. 49),
24. Frumusețea ca trăire spirituală a ordinii generate de lege (p. 52), 25. Frumusețea unificatoare (ca trăire globalizantă) (p. 53), 26. Spiritul nemuritor și frumusețea (p. 54)

β) Urâtul.....56

- 27. Urâtul – contrariul frumuseții (p. 56), 28. Revelația învierii (p. 58)*

c) HISTORIA.....60

- 29. A comunica (p. 60), 30. Cuvântul – concept (p. 61),*
31. Frumusețea relației (p. 64), 32. Grupul – parte a Mulțimii universale (p. 65), 33. Rolul (p. 66), 34. Historia (p. 68),
35. Memoria (p. 69), 36. Analiza retrospectivă ca ființare actualizantă (p. 71)

d) SUBLIMUL.....	72
37. Ekstaza (p. 73), 38. Frumusețea vieții ca reflex al frumuseții divine (p. 75), 39. Sublimul (p. 77)	

III. OPERA DE ARTĂ.....79

40. Mărturisirea poietică (p. 79), 41. Opera – expresie a artei (p. 80), 42. Comunicarea „astrală” (p. 82), 43. Trăirea artistică integrală (p. 83), 44. Conținut și formă (p. 85), 45. Stilul (p. 86), 46. Opera ca făptură vie (p. 89)	
--	--

IV. GENURI ALE ARTEI.....91

47. Arhitectura (p. 91), 48. Artele plastice (p. 92), 49. De la persoană la personaj (p. 95), 50. Arta cuvântului (literatura) (p. 96), 51. Arta teatrală (p. 98), 52. Dansul, arta coregrafică și spectacolul sportiv (p. 99), 53. Ritualul (p. 100), 54. Arta poetică (p. 101), 55. Arta sunetului (p. 103), 56. Opera „totală” (p. 104), 57. Arta cinematografică (p. 106), 58. Arta digitală (arta pe computer) (p. 107)	
--	--

CARTEA A DOUA – DEVENIREA STILISTICĂ.....111

59. Devenirea stilistică (periodizarea) (p. 113) 60. Evoluția formelor – expresie a evoluției conținutului (p. 115)	
---	--

I. ARTA PREISTORICĂ.....117

61. De la utilitatea – și frumusețea – uneltelor originare la formele artistice „pure” (p. 117), 62. Orizontul religios al formelor estetice (p. 119), 63. Monumentele megalitice (p. 120), 64. Locul sacru și frumusețea consubstanțială lui (p. 122), 65. Coordonarea semnificativă și „frumoasă ” a mișcărilor trupești (ritualul și dansul) (p. 124)	
--	--

II. ARTA STRĂVECHE (DIN MESOPOTAMIA ȘI EGIPT).....	125
---	-----

66. *Arta sumero-akkadiană* (p. 125), 67. *Historia divină* (p. 127), 68. *Arta babiloniană și asiriană* (p. 128), 69. *Arta egipteană* (p. 129)

III. ARTA ORIENTALĂ.....133

70. *Arta indiană* (p. 133) , 71. *Arta chineză* (p. 138),
72. *Arta japoneză* (p. 141)

IV. ARTA EUROPEI ANTICE.....143

73. *Arta greacă* (p. 143), 74. *Arta romană* (p. 150)

V. ARTA EVULUI MEDIU.....154

75. *Arta bizantină* (p. 154), 76. *Arta gotică* (p. 161)

VI. RENAȘTEREA.....163

77. *Arta renascentistă* (p. 163), 78. *Manierismul* (p. 169),
79. *Barocul* (p. 169), 80. *Stilul rococo* (p. 172)

VII. ARTA CLASICĂ.....174

81. *Clasicismul* (p. 174)

VIII. ARTA ROMANTICĂ.....176

82. *Romantismul* (p. 176), 83. *Parnasianismul* (p. 178)

IX. MODERNISMUL.....180

84. *Realismul* (p. 180), 85. *Impresionismul* (p. 183),
86. *Simbolismul* (p. 185), 87. *Expresionismul* (p. 187),
88. *Fauvismul* (p. 189), 89. *Cubismul* (p. 190), 90. *Esență și transfigurare* (p. 195), 91. *Abstracționismul* (p. 199), a) *Abstracționismul geometric* (p. 201), b) *Abstracționismul liric (expresionismul abstract)* (p. 203), 92. *Futurismul* (p. 205), 93. *Dadaismul* (p. 207), 94. *Suprarealismul* (p. 209), 95. *Onirismul* (p. 212), 96. *Realismul magic* (p. 213), 97. *Noua obiectualitate* (p. 216), 98. *Fenomenul Bauhaus* (p. 217), 99. *Novecento*

italiano (p. 218), 100. *Realismul social* (p. 219), 101. *Realismul societăților totalitare (dictatul și comanda)* (p. 220), 102. *Pop art* (p. 223), 103. *Fenomenul beat (ecouri artistice)* (p. 225), 104. *Arta funk* (p. 225), 105. *Op Art* (p. 226), 106. *Cinetismul* (p. 227), 107. *Minimalismul și postminimalismul* (p. 228), 108. *Fluxus* (p. 230), 109. *Arta performanței* (p. 230), 110. *Happening (Evenimentul)* (p. 231), 111. *Conceptualismul* (p. 232) 112. *Lettrismul* (p. 233)

X. POSTMODERNISMUL.....234

113. *Arta povera* (p. 235), 114. *Fotorealismul* (p. 236), 115. *Hiper-realismul și neo-expresionismul* (p. 238), 116. *Inter-media* (p. 239), 117. *Mișcarea neo-pop (sau post-pop)* (p. 240), 118. *Superflat (și SoFlo Sueprflat)* (p. 240), 119. *Toysmul* (p. 241), 120. *Massurrealismul* (p. 242), 121. *Steampunk* (p. 242), 122. *Instalația* (p. 243), 123. *Arta relațională* (p. 244), 124. *Arta video* (p. 247), 125. *Net.art și mediul online* (p. 249), 126. *Artă și transgresiune* (p. 251)

XI. REMODERNISMUL („STUCKI SMUL” sau POST-POSTMODERNISMUL).....252

CUVÂNT DE ÎNCHEIERE.....254

De același autor.....259

Coautor și coordonator al lucrărilor.....260